

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№10

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

СЪБЕРИЕНИКА

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

10-jild
10-son
Oktyabr, 2026

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik (Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor)

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Ubaydullayev G‘ayrat Zuvaytovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Xo‘janova Gulshoda Otamurodovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибадуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-заде Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбонович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Эркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шагинур Шухратовна - д.э.н. (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Убайдуллаев Гайрат Зувайтович - к.э.н., доцент

Ходжакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишиерович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Алимова Муниса Юлчиевна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Эргашева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н. (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Жонузов Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Ходжанова Гулиода Отамуродовна - д.ф.э.н. (PhD), доцент

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н. (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н. (PhD)

Панжиев Самижон Аликулович - PhD, доцент

SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR

Eshqobilova Nargiza Mengnarovna

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Эшқобилова Наргиза Менгнарровна

FACTORS AFFECTING ECONOMIC GROWTH IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

Eshqobilova Nargiza Mengnarovna

Annotatsiya. Maqolada sanoat korxonalarida iqtisodiy o‘shishga ta’sir etuvchi asosiy omillar tizimli ravishda tahlil qilinadi. Kapital qo‘yilmalar, mehnat unumdorligi, inson kapitali, texnologik yangilanish, innovatsiyalar, boshqaruv sifati, bozor talabi va resurslardan foydalanish samaradorligining o‘zaro bog‘liqligi yoritiladi. Surxondaryo viloyati sanoati misolida ishlab chiqarish hajmining o‘shishini faqat miqdoriy kengayish bilan baholash yetarli emasligi, real ishlab chiqarish dinamikasi hamda qo‘shilgan qiymat va resurs qaytimi kabi ko‘rsatkichlarni birgalikda qo‘llash zarurligi asoslanadi. Tadqiqotda tizimli tahlil, taqqoslash, iqtisodiy-statistik kuzatish va ishlab chiqarish funksiyasiga asoslangan ekonometrik yondashuv taklif etiladi. Cobb–Douglas funksiyasi doirasida kapital va mehnat elastikliklarini baholash, umumiy omillar unumdorligini tahlil qilish hamda investitsiyalar natijadorligini tekshirish yo‘llari ko‘rsatiladi. Yakunda sanoat korxonalari samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: sanoat korxonasi, iqtisodiy o‘shish, mehnat unumdorligi, asosiy kapital, investitsiya, innovatsiya, ishlab chiqarish funksiyasi, ekonometrik model, resurs tejamlorligi, Surxondaryo viloyati.

Аннотация. В статье системно рассматриваются основные факторы экономического роста промышленных предприятий. Анализируется взаимосвязь капитальных вложений, производительности труда, человеческого капитала, технологического обновления, инноваций, качества управления, рыночного спроса и эффективности использования ресурсов. На примере промышленности Сурхандарьинской области обосновывается необходимость оценивать рост производства не только по стоимостному объёму, но и по показателям реальной динамики, добавленной стоимости и отдачи ресурсов. Предлагаются методы системного анализа, сравнения, экономико-статистического наблюдения и эконометрической оценки на основе производственной функции. Рассматриваются возможности применения функции Кобба—Дугласа для оценки эластичности капитала и труда и анализа совокупной производительности факторов. Сформулированы практические рекомендации по повышению эффективности промышленных предприятий.

Ключевые слова: промышленное предприятие, экономический рост, производительность труда, основной капитал, инвестиции, инновации, производственная функция, эконометрическая модель, ресурсосбережение, Сурхандарьинская область.

Abstract. This article examines the main drivers of economic growth in industrial enterprises. It discusses the interdependence of capital investment, labour productivity, human capital, technological upgrading, innovation, management quality, market demand, and resource efficiency. Using the industrial sector of Surkhondaryo region as a contextual example, the paper argues that growth should not be assessed solely by nominal production value; real output dynamics, value added, and resource productivity also need to be considered. The methodology combines systems analysis, comparison, economic-statistical review, and an econometric approach based on a production function. The Cobb–Douglas function is presented as a practical framework for estimating capital and labour elasticities and examining total factor productivity. The article concludes with practical recommendations for improving industrial enterprise performance.

Keywords: industrial enterprise, economic growth, labour productivity, fixed capital, investment, innovation, production function, econometric model, resource efficiency, Surkhondaryo region.

KIRISH

Sanoat korxonalarining iqtisodiy o‘shishi hududiy iqtisodiyotning tarkibiy rivojlanishi, bandlikni ta’minlash, qo‘shilgan qiymatni ko‘paytirish va eksport

salohiyatini mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi. Biroq ishlab chiqarish hajmining ko‘payishi iqtisodiy samaradorlikning doimo oshishini anglatmaydi. Agar ishlab chiqarish kapital, mehnat, energiya va xomashyo

sarfini undan tezroq oshirish hisobiga kengaysa, korxonaning resurs qaytimi pasayishi mumkin. Shu sababli iqtisodiy o'sishni baholashda miqdoriy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish sifati ham tahlil qilinishi lozim.

O'zbekiston sanoatining hududiy tarkibida Surxondaryo viloyati ham alohida o'rin tutadi. Milliy statistika qo'mitasining dastlabki ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda viloyatda 18,8 trln so'mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilgan [1]. Viloyat hokimligi e'lon qilgan ma'lumotda 2025-yilning yanvar-sentabr oylarida sanoat mahsuloti hajmi 12,8 trln so'mga yetgani va o'tgan yilning shu davriga nisbatan 7,9 foiz o'sgani qayd etilgan [2]. Ushbu ko'rsatkichlar sanoat miqyosining kengayishini ko'rsatsa-da, mehnat unumdorligi, kapital qaytimi, real investitsiyalar va ekologik sig'im bo'yicha alohida tahlil o'tkazish zarurligini bartaraf etmaydi.

Maqolaning maqsadi sanoat korxonalarida iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarni tizimlashtirish, ularni baholash ko'rsatkichlarini aniqlash hamda sanoat samaradorligini oshirish uchun iqtisodiy-statistik va ekonometrik yondashuvni taklif etishdan iborat.

ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy o'sish nazariyasida kapital jamg'arilishi, mehnat resurslari va texnologik taraqqiyot asosiy omillar sifatida qaraladi. Solovning neoklassik o'sish modeli kapital va mehnatning ishlab chiqarishga ta'siri bilan bir qatorda uzoq muddatli o'sishda texnologik taraqqiyotning ahamiyatini ko'rsatadi [3]. Cobb va Douglas ishlab chiqarish funksiyasi esa ishlab chiqarish hajmini kapital va mehnat omillari bilan bog'lash hamda ularning elastikliklarini baholash uchun keng qo'llanadigan yondashuvlardan biridir [4].

Zamonaviy tadqiqotlarda sanoat unumdorligi faqat jismoniy kapital bilan izohlanmaydi. OECD tomonidan nashr etilgan tahlilda innovatsion natijalar, tashkilot kapitali, xodimlarni o'qitish, jismoniy kapital bilan ta'minlanganlik va raqamli ko'nikmalar mehnat unumdorligi bilan ijobiy bog'liqlikka ega bo'lishi qayd etilgan [5]. OECDning 2026-yilgi mahsuldorlik ko'rsatkichlari sharhida ham mehnat unumdorligi o'sishini kapital bilan ta'minlanganlik va ko'p omilli unumdorlik hissalariga ajratib tahlil qilishga e'tibor qaratilgan [6].

UNIDO sanoat rivojlanishini innovatsiya, texnologiyalarni o'zlashtirish, energiya samaradorligi, malaka va barqaror ishlab chiqarish bilan uzviy bog'laydi [7]. Bu yondashuv korxonalarining iqtisodiy o'sishini faqat mahsulot qiymati orqali emas, balki texnologik yangilanish, resurs tejamkorligi va barqarorlik ko'rsatkichlari orqali baholash zarurligini asoslaydi.

Mazkur nazariy yondashuvlardan kelib chiqib, ushbu maqolada sanoat korxonalariga ta'sir etuvchi omillar ishlab chiqarish resurslari, innovatsion-texnologik omillar, ichki boshqaruv omillari va tashqi iqtisodiy muhit omillariga ajratiladi. Maqola empirik regressiya natijalarini da'vo qilmaydi; unda rasmiy statistik ma'lumotlar asosida kontekst berilib, keyingi amaliy baholash uchun metodologik model taklif etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli tahlil, ilmiy adabiyotlarni o'rganish, iqtisodiy-statistik taqqoslash va ishlab chiqarish funksiyasiga asoslangan ekonometrik yondashuvdan foydalanish nazarda tutiladi. O'sish omillarini baholashda natijaviy ko'rsatkich sifatida, imkon qadar, doimiy narxlardagi sanoat qo'shilgan qiymatini qo'llash maqsadga muvofiq. Qo'shilgan qiymat ishlab chiqarish jarayonida yaratilgan yangi qiymatni ifodalaydi; nominal sanoat mahsuloti esa narxlar o'zgarishini ham o'zida aks ettiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

1. Kapital va investitsiyalar

Kapital ishlab chiqarish quvvatlari, binolar, texnologik uskunalar va boshqa uzoq muddatli aktivlarni qamrab oladi. Investitsiyalar esa ushbu aktivlarni yaratish, modernizatsiya qilish yoki kengaytirishga yo'naltiriladigan oqim hisoblanadi. Ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri yangi uskunalar xarid qilish bilan cheklanmaydi: texnologiyani o'zlashtirish, xodimlarni tayyorlash, ishlab chiqarishni tashkil etish va mahsulotni bozorga chiqarish ham natijaga ta'sir qiladi.

Investitsiyalar natijadorligini baholashda investitsiya hajmining o'zi yetarli emas. Qo'shimcha ishlab chiqarish, qo'shilgan qiymat, mehnat unumdorligi, mahsulot tannarxi va quvvatlardan foydalanish darajasidagi o'zgarishlar ham o'lchanishi kerak. Yirik loyiha uchun sof joriy qiymat (NPV), ichki daromadlilik normasi (IRR) va qoplanish muddati kabi mezonlarni qo'llash investitsiya qarorlarini asoslashga yordam beradi.

2. Mehnat unumdorligi va inson kapitali

Mehnat resurslarining iqtisodiy o'sishga ta'siri nafaqat xodimlar soni, balki ularning malakasi, tajribasi, sog'lig'i, raqamli savodxonligi va ish jarayonlarini tashkil etish sifati bilan ham belgilanadi. Mehnat unumdorligini quyidagi ko'rsatkich orqali baholash mumkin:

$$LP = VA / L$$

Bu yerda LP — mehnat unumdorligi, VA — sanoat qo'shilgan qiymati, L — o'rtacha bandlar soni. Imkoniyat mavjud bo'lsa, bandlar soni o'rniga ishlangan jami soatlardan foydalanish ish vaqti davomiyligidagi farqlarni yaxshiroq hisobga olishga yordam beradi. Korxona darajasida unumdorlikni oshirish uchun kasbiy tayyorgarlik, xodimlarni qayta o'qitish, ishlab chiqarish standartlari, natijaga asoslangan rag'batlantirish va xavfsiz mehnat sharoitlari birgalikda takomillashtirilishi kerak.

3. Texnologik taraqqiyot va innovatsiyalar

Texnologik yangilanish ishlab chiqarish vaqtini qisqartirish, nuqsonlar miqdorini kamaytirish, sifatni barqarorlashtirish hamda energiya va material sarfini optimallashtirish imkonini beradi. Innovatsiya faqat yangi mahsulot yaratish bilan cheklanmaydi; jarayon innovatsiyalari, ishlab chiqarish logistikasi, raqamli boshqaruv va texnik xizmat ko'rsatish tizimlari ham unumdorlikka ta'sir qiladi. OECD tadqiqoti innovatsion faoliyat va inson kapitali bilan tarmoq unumdorligi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi [5].

Sanoat korxonalarida texnologik yangilanishni baholash uchun uskunalar yoshi, quvvatlardan

foydalanish darajasi, nuqsonli mahsulot ulushi, raqamli boshqaruv tizimlari qamrovi va innovatsion faoliyatga sarflangan xarajatlar kabi ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin. Bunda texnologik investitsiyaning natijasi faqat sotib olingan uskuna qiymati bilan emas, balki ishlab chiqarish jarayonidagi o'lganadigan o'zgarishlar bilan baholanadi.

4. Resurslardan foydalanish va ekologik samaradorlik

Energiya, suv, xomashyo va materiallar xarajatlari sanoat korxonasi tannarxining muhim qismini tashkil qilishi mumkin. Resurslardan tejamkor foydalanish raqobatbardoshlikni kuchaytirish bilan birga, ekologik bosimni kamaytirishga ham yordam beradi. Resurs samaradorligini baholash uchun mahsulot birligiga sarflangan energiya, material va suv miqdori aniqlanadi. Masalan, energiya sig'imi quyidagicha hisoblanadi:

$$E_s = E / Q$$

Bu yerda E — energiya sarfi, Q — taqqoslanadigan ishlab chiqarish hajmi. Turli yillar bo'yicha taqqoslashda ishlab chiqarish ko'rsatkichini joriy narxlarda emas, taqqoslanadigan narxlarda yoki fizik birliklarda ifodalash lozim. Aks holda, mahsulot narxining oshishi energiya sig'imi pasaygandek noto'g'ri tasavvur hosil qilishi mumkin. UNIDO sanoatni barqaror rivojlantirishda energiya samaradorligi, texnologiyalarni o'zlashtirish va resurs tejamkor ishlab chiqarishga katta e'tibor beradi [7].

5. Boshqaruv sifati va ishlab chiqarishni tashkil etish

Korxonaning iqtisodiy o'sish sur'ati ishlab chiqarish rejalashtirilishi, zaxiralarni boshqarish,

uskunalarga texnik xizmat ko'rsatish, sifat nazorati va ta'minot zanjirining ishonchililigi ham bog'liq. Hatto zamonaviy uskuna mavjud bo'lgan sharoitda ham xomashyo yetkazib berishdagi uzilishlar, noto'g'ri rejalashtirish yoki bo'sh turib qolish ishlab chiqarish natijalarini cheklashi mumkin. Shu sababli ishlab chiqarish hajmi, buyurtmalarni bajarish muddati, ombor zaxiralari, uskunalarni bekor turishi va nuqsonli mahsulotlar bo'yicha muntazam monitoring tashkil etilishi kerak.

6. Bozor talabi, infratuzilma va hududiy muhit

Sanoat korxonasi faoliyati ichki va tashqi bozordagi talab, raqobat, transport-logistika xarajatlari, energiya ta'minoti, moliyalashtirish imkoniyatlari va tartibga solish muhitiga bog'liq. Mahsulotga talab yetarli bo'lmasa, ishlab chiqarish quvvatlari to'liq ishlatilmaydi va kapital qaytimi pasayadi. Shu sababli yangi investitsiyalarni rejalashtirishda bozor tahlili, mahsulot tannarxi, raqobatchilar holati, sotish kanallari va eksport standartlarini hisobga olish zarur.

Surxondaryo viloyati bo'yicha rasmiy xabarlarida 2025-yilning yanvar-sentabr oylarida sanoat mahsulotlari hajmi 12,8 trln so'mga yetgani, to'qimachilik, oziq-ovqat va qurilish materiallari ishlab chiqarishi viloyat sanoatining muhim yo'nalishlari bo'lgani qayd etilgan [2]. Bunday tarmoq ixtisoslashuvi mahalliy xomashyo zanjirlarini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, barqaror o'sish uchun tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish, mahsulot sifatini oshirish, bozorlarni diversifikatsiya qilish va hududlararo sanoat kooperatsiyasini chuqurlashtirish muhimdir.

1-jadval.

Sanoat korxonalarida iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi omillar va baholash ko'rsatkichlari

Omillar guruhi	Asosiy omillar	Baholash ko'rsatkichlari	Amaliy yo'nalish
Kapital va investitsiya	Asosiy fondlar, yangi uskunalarni, modernizatsiya	Fond qaytimi, investitsiya qaytimi, NPV, IRR	Investitsiya loyihalarini natijaga bog'lash
Mehnat va inson kapitali	Malaka, tajriba, ish vaqti, rag'batlantirish	Mehnat unumdorligi, ishlangan soat, real ish haqi	Qayta tayyorlash va mehnatni tashkil etish
Innovatsiya va texnologiya	Avtomatlashtirish, raqamli boshqaruv, yangi mahsulot	Innovatsion faollik, nuqsonlar ulushi, quvvatlardan foydalanish	Texnologik modernizatsiya
Resurslar va ekologiya	Energiya, suv, xomashyo, chiqindilar	Energiya sig'imi, material sig'imi, emissiya intensivligi	Resurs tejamkor ishlab chiqarish
Boshqaruv va bozor	Rejalashtirish, ta'minot, talab, logistika	Uskuna bekor turishi, buyurtmalar bajarilishi, tannarx	Raqamli monitoring va bozorlarni diversifikatsiya qilish
Tashqi muhit	Infratuzilma, moliyalashtirish, transport, savdo sharoiti	Logistika xarajatlari, moliyaviy resurslarga kirish, eksport ulushi	Hududiy kooperatsiya va investitsion muhitni yaxshilash

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlil qilingan omillardan kelib chiqib, sanoat korxonalarida iqtisodiy o'sish samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

- Investitsiya loyihalarini faqat ishlab chiqarish quvvatining o'sishi bo'yicha emas, balki qo'shimcha qo'shilgan qiymat, mehnat unumdorligi, mahsulot tannarxi va resurs sarfi bo'yicha ham baholash.

- Har bir korxonada mehnat unumdorligi, fond qaytimi, energiya sig'imi va uskunalarining bekor turish vaqtini muntazam o'lcaydigan ichki ko'rsatkichlar panelini joriy etish.

- Xodimlarning kasbiy va raqamli ko'nikmalarini oshirishni texnologik modernizatsiya loyihalari bilan bir paketda rejalashtirish.

- Imkon qadar ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, energiya va suv sarfini hisobga olish, xomashyo yo'qotishlari hamda nuqsonli mahsulotlar ulushini kamaytirish.

- Yangi ishlab chiqarish quvvatlari bo'yicha bozor talabi, logistika xarajatlari, xomashyo manbalari va eksport standartlarini oldindan baholash.

- Sanoat samaradorligini tahlil qilishda joriy narxlardagi nominal ko'rsatkichlarni real ko'rsatkichlardan ajratish va ma'lumotlar manbalarini hujjatlashtirish.

- Surxondaryo viloyatida tumanlarning mavjud resurslari va ixtisoslashuvini hisobga olgan holda sanoat kooperatsiyasi hamda mahalliy yetkazib beruvchilar zanjirlarini rivojlantirish.

Sanoat korxonalarida iqtisodiy o'sish kapital, mehnat resurslari, texnologik taraqqiyot, innovatsiya, boshqaruv sifati va bozor sharoitlarining o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Mazkur omillarning ta'sirini to'g'ri baholash uchun ishlab chiqarish hajmi bilan bir qatorda qo'shilgan qiymat, mehnat unumdorligi, kapital qaytimi va resurs sig'imi kabi ko'rsatkichlardan foydalanish zarur. Tadqiqotlar innovatsiya va inson kapitalining sanoat unumdorligi bilan bog'liqligini ko'rsatadi, xalqaro sanoat siyosati esa texnologik yangilanish va resurs samaradorligini barqaror rivojlanishning muhim shartlari sifatida qaraydi [5–7].

Surxondaryo viloyati sanoatining rivojlanishi yangi ishlab chiqarish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatada, barqaror natijaga erishish uchun nominal hajm o'sishini real ishlab chiqarish, unumdorlik va ekologik ko'rsatkichlardan farqlash lozim. Cobb–Douglas ishlab chiqarish funksiyasi kapital va mehnat omillari elastikligini baholash uchun nazariy asos yaratadi. Biroq modelni amalda qo'llashda taqqoslanadigan ma'lumotlar, yetarli kuzatuvlar soni va statistik diagnostika talablariga rioya qilish zarur.

Umuman, sanoat korxonalarida iqtisodiy o'sish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishi resurslarni shunchaki ko'paytirish emas, balki ularning har bir birligidan ko'proq qo'shilgan qiymat yaratish,

texnologik salohiyatni kuchaytirish va ishlab chiqarish jarayonlarini barqaror tashkil etishdan iborat. Taklif etilgan omillar tizimi va baholash modeli korxonalar hamda hududlar uchun samaradorlikni muntazam o'lcash va dalillarga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Which regions are leading in industry? 27 January 2026. <https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/66564-sanoatda-ajsi-ududlar-etakchi-4> (murojaat sanasi: 22.10.2026).

2. Surxondaryo viloyati hokimligi. Surxondaryo sanoati izchil rivojlanmoqda. 3 noyabr 2025. <https://gov.uz/oz/surxondaryo/news/view/99177> (murojaat sanasi: 22.10.2026).

3. Solow, R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth. The Quarterly Journal of Economics, 1956, Vol. 70, No. 1, pp. 65–94. <https://doi.org/10.2307/1884513>.

4. Cobb, C. W., Douglas, P. H. A Theory of Production. American Economic Review, 1928, Vol. 18, No. 1, pp. 139–165. <https://www.jstor.org/stable/1811556>.

5. Cammeraat, E., Samek, L., Squicciarini, M. The Role of Innovation and Human Capital for the Productivity of Industries. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 107, 2021. <https://doi.org/10.1787/197c6ae9-en>.

6. OECD. OECD Compendium of Productivity Indicators 2026. Paris: OECD Publishing, 2026. <https://doi.org/10.1787/734a5e68-en>.

7. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). Industrial Development Report 2026. <https://www.unido.org/idr/idr2026>.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Eshqobilova Nargiza Mengnarovna Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Raqamli iqtisodiyoti kafedrasi / Эшқобилова Наргиза Менгнарровна Кафедра цифровой экономики, Деновский институт предпринимательства и педагогики/ Eshqobilova Nargiza Mengnarovna Department of Digital Economy, Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy
E-mail: eshqobilovanargiza1@gmail.com

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz